

SALIH, A.S., I NJEGOV NAROD SEMUD

Elmir MAŠIĆ
Univerzitet u Sarajevu
Fakultet islamskih nauka u Sarajevu
elmir.masic@fin.unsa.ba

SAŽETAK: Kazivanje o Salihu, a.s., i njegovom narodu Semud nalazi se u više kur'anskih sura. Autor ukazuje na mnogobrojne blagodati koje je uživao ovaj narod, ali su ga oholost i obijest spriječile da povjeruje u poslanika Saliha, a.s., i bude zahvalan Bogu, dž.š., na tim blagodatima. Njihove oči i srca nije otvorila ni kamila koja se, Božijom voljom, pojavila niotkud kako bi bila znak istinitosti poslanstva Saliha, a.s. Porekli su poslanstvo Saliha, a.s., ponižavali ga i omalovažavali te ubili bespomoćnu kamilu. Shodno njihovoj grubosti i bezosjećajnosti, njihova kazna je bila okrutna i surova.

Ključne riječi: Kur'an, Salih, a.s., Semud, kamila, kazivanje, širk, kazna, dijalog

Uvod

Kur'ansko kazivanje o poslaniku Salihu, a.s., i njegovom narodu Semud uglavnom dolazi zajedno s kazivanjima o Hudu, Šuajbu i Lutu, a.s. Bili su to poslanici koji su živjeli u neposrednoj blizini Kurejšija, Muhammedovih, a.s., sunarodnika, poznatih po mnogoboštvu, prepuštanju strastima, inatu i oholosti. Narodi kojima su poslani spomenuti poslanici također su bili, poput Kurejšija, ogrezli u mnogoboštvu i grijesima. Nakon što su ih opominjali njihovi poslanici i nakon što su odbili promijeniti paradigmu života, svi su kažnjeni silnom kaznom i uništeni su. Od Kurejšija se očekivalo da spoznaja ovih činjenica utječe na njih i da počnu slušati i slijediti Muhammeda, a.s., kako im se ne bi dogodilo ono što se dogodilo nekada davno narodima u njihovoj blizini.

Salih, a.s., specifičan je po tome što je njegova mudžiza, čudo, nadnaravno djelo kojim je trebao dokazati i

pokazati svome narodu da ga je poslao Svevišnji Bog, zapravo jedna životinja – kamila. Činjenica da je kamila bila mudžiza i dokaz poslanstva Saliha, a.s., dovoljan je razlog da se jedan rad posveti ovom Božijem poslaniku, njegovom narodu i njegovoj kamili.

Ciljevi ovog eseja su da na osnovu svih sura u kojima se spominje Salih, a.s., ili narod Semud otkrijemo: kakav je bio moral ovog naroda, njihova priroda i odnos prema poslaniku, tj. prema Istini; zašto je od svih životinja baš kamila bila dokaz i mudžiza Saliha, a.s.; i zašto je konkretno ovaj narod zadesila kazna koja ih je zadesila.

U tom smislu, očekujemo da ćemo otkriti vezu između prirode naroda Semud, njihove mudžize i kazne kojom je uništen.

Što se tiče metodologije, služit ćemo se tekstualnom analizom, historijskom, komparativnom, hermeneutičkom metodom te metodom indukcije i deskriptivnom metodom.

Na početku ćemo se prvo upoznati s poslanikom Salihom, a.s., i narodom Semud, a potom ćemo govoriti o njihovoj arhitekturi jer su po tome poznati u Kur'anu. Nakon toga ćemo se fokusirati na pitanje širka, kao prvog problema s kojim se susrela većina poslanika te metodama koje je u svom radu koristio Salih, a.s., kao što je poznavanje konteksta, podsticaj i zastrašivanje. Nakon toga ćemo analizirati pitanje kamile kao mudžize, odluku oponenata da ubiju poslanika Saliha, a.s., i na kraju ubistvo kamile. Naravno, spomenut ćemo i kaznu koja je snašla Semud zbog njihovih nedjela. U zaključku ćemo ponuditi rezultate do kojih dođemo u istraživanju i na samom kraju uputiti čitaoca na literaturu koju budemo koristili.

Salih, a.s., i Semud u Kur'anu

Poslanik Salih, a.s., spominje se u Kur'anu devet puta ('Abd al-Bāqī, 2001:504–505). Zanimljivo je da se

broj devet pojavljuje na jednom mjestu u Kur'anu u kontekstu Saliha, a.s., a radi se o tome da je bilo devet osoba u gradu koje su činile nered: *U gradu je bilo devet osoba koje su ne red nego nered na Zemlji činile* (Kur'an, 27:48). Smatramo da ova podudarnost nije slučajna i da ona ukazuje na savršenstvo Onog Koji je objavio Kur'an. Ime *Salih* znači *Ispravn* (Hadžić, 2020:56), potom znači: *dobar, valjan, uredan, čestit, besprijekeoran, neokrnjen* i slično (Muftić, 2017:936). Ovo ime se derivira iz korijena arapskog glagola *saleha*, što u prvoj glagolskoj vrsti znači: *biti dobar, biti ispravan, poboljšati se, popraviti se*, dok u četvrtoj glagolskoj vrsti znači: *obnoviti, reformirati, preurediti* (Muftić, 2017:935). Ovdje otkrivamo još jednu zanimljivost. Naime, deveterica zlih ljudi su činili nered (*jufsidūne*), što je suprotnost pojmu činjenja reda (*justihūne*). Ragib Isfahani u tom kontekstu kaže da je pojam valjanost (*salah*) suprotan pojmu nereda (*fesād*) (Al-Isfahāni, 2010:289). Dokaz navedenom je i sljedeći ajet: *I red na Zemlji ne remetite kad je već na njoj uspostavljen red* (7:85). Dakle, ako njih deveterica čine nered na Zemlji, poslanik Salih, a.s., čini red i to devet puta, jer se njegovo ime spominje devet puta u Kur'anu.

Salih, a.s., bio je izuzetno inteligentan, iskren i povjerljiv čovjek kojeg je društvo kao takvog prepoznavalo i cijenilo. Sljedeći ajet kao da aludira na raniju odluku naroda da Salih bude njihov uzor i vođa: *“O, Salihu” – govorili su oni – “ti si među nama prije ovoga cijenjen bio. Zašto nam braniš da se klanjamo onome čemu su se preci naši klanjali? Mi uveliko sumnjamo u ono čemu nas ti pozivaš”* (Kur'an, 11:62).

Narod Semud spominje se u Kur'anu dvadeset šest puta ('Abd al-Bāqī, 2001:196–197). Uglavom se spominje u kontekstu poricanja Saliha, a.s., i kazne koja ga je zadesila. Postoji razilaženje oko toga da li je riječ *Semud* arapskog ili stranog porijekla (Al-Isfahāni, 2010:87). Osnova ove riječi jeste *semed*, što označava malo vode od koje nema koristi (Ibn

Manzūr, 2003, 1:698). S obzirom na činjenicu da je ovaj narod živio u pustinji, ne čudi što njihovo ime asocira na vodu, jer je voda u pustinji izrazito vrijedna i dragocjena. Muhammed Asad ističe da je nabatansko pleme Semud potjecalo od plemena 'Ad i zato je često spominjano u predislamskoj poeziji kao *drugi 'Ad*. Pored arapskih izvora, postoje i nearapski koji potvrđuju historijsko postojanje imena i naroda Semud. Natpis u Sargonu iz godine 715. p.n.e. navodi Semud među narodima istočne i srednje Arabije potčinjene Asircima. Spominje ih, također, Aristotel, Ptolomej i Plinije. U doba o kome govori Kur'an, Semud je bio nastanjen u najsjevernijem Hidžazu, blizu granice sa Sirijom. Natpisi u kamenu, koji se pripisuju njima, još postoje u oblasti Hidžr (Asad, 2004:207). Riječ je o području koje se još naziva Wād al-qurā na sjeverozapadu današnje Saudijske Arabije, između Medine i današnje Palestine (Hadžić, 2020:56).

Ibn Kesir kaže da je Semud ime poznatog plemena, a dobili su ga po njihovom pretku Semudu, koji je bio sin Asira, sin Irema, sin Sema, a on je sin Nuha, a.s. Bili su čistokrvni Arapi. Stanovali su u Hidžru, koji se nalazi između Hidžaza i Tebuka (Ibn Kesir, 2017:106).

Nastambe ovog naroda bile su isklesane u kamenu i sačuvane su do danas. Kurejšije i druga plemena na Arabijskom poluotoku mogli su vidjeti te nastambe i sigurno su razgovarali o njima prilikom trgovačkih putovanja u Siriju. U predislamskoj poeziji se spominju te nastambe (Fatić, 2023:281). Dakle, ovdje se hoće poručiti Kurejšijama da pogledaju i uvjere se kako su završili narodi u povijesti koji su se oholili, poricali poslanike i prkosili Bogu, dž.š., a koji su živjeli u njihovom susjedstvu. Kada je Allahov Poslanik, a.s., krenuo s ashabima prema Tebuku, s njima se zaustavio u Hidžru, kod Semudovih naselja, pa su nasuli vodu iz bunara iz kojih je pio narod Semud, te su njome zamijesili hljeb i napunili posude. Međutim, Poslanik, a.s., im je naredio,

pa su prosuli vodu i tim hljebom su nahranili deve, a onda ih je odveo do bunara iz kojeg je pila deva. Zabranio im je ulazak u isklesane kuće gdje je živio kažnjeni narod rekavši: *“Bojim se da vas zadesi ono što je zadesilo i njih, pa ne ulazite tamo gdje su oni živjeli”* (Ibn Kaṭīr, 2002:2/230). Očito je prizor ovog uništenog, razorenog i napuštenog mjesta bio užasan i stravičan te je Poslanik, a.s., zabranio svojim drugovima ulazak u to područje, iako je narod Semud živio hiljadama godina prije Poslanika, a.s., i ashaba.

Allah, dž.š., kaže: *Semud je zbog obijesti svoje poricao* (91:11). Nakon što je Kur'an pojasnio dvije vrste duše u suri Eš-Šems, nudi primjer dobre duše u liku poslanika Saliha, a.s., i loše koju predstavlja njegovo pleme Semud. Ovdje je rečeno da su poricali iz obijesti svoje, *bitagvāhā*. Osnova ovog pojma je *tugjan*, a znači prelaženje svih granca u griješenju, jer oni nisu povjerovali Salihu, a.s., da će biti kažnjeni zbog prelaženja granica u griješenju te su ga poricali i izazivali (Al-Isfahāni, 2010:306). Ovaj pojam se najčešće u Kur'anu vezuje za Faraona iz Musaovog, a.s., vremena, koji je u griješenju otišao najdalje i za sebe tvrdio da je Bog (79:24).

Ibn Kesir navodi da su sljedbenici Knjige tvrdili da ne znaju za narode 'Ad i Semud i da se oni ne spominju u njihovim knjigama. Međutim, Allah, dž.š., u suri Ibrahim kaže da ih je Musa, a.s., obavijestio o ta dva naroda: *I Musa još reče: “Ako budete nezahvalni i vi i svi drugi na Zemlji – pa, Allah, doista, ni o kome nije ovisan i On je jedini hvale dostojan.” Zar do vas nije doprla vijest o onima prije vas, o narodu Nuhovu, i o Adu, i o Semudu, i o onima poslije njih? – Samo ih Allah zna! – Poslanici njihovi su im dokaze donosili, ali oni su ruke svoje na usta stavljali i govorili: “Mi ne vjerujemo u ono što se po vama šalje i mi veoma sumnjamo u ono u što nas pozivate!”* (14:8–9). Očito je da sljedbenici Knjige nisu posvetili dovoljno pažnje kazivanju o ova dva naroda zbog toga što su bili Arapi (Ibn Kesir, 2017:108).

Vješte arhitekta

Semud je narod koji se u Kur'anu prepoznaje po građevinarstvu i arhitekturi. Bili su izuzetno napredni i vješti u izgradnji veleljepnih zdanja. Kur'an spominje da ih je njihov poslanik Salih, a.s., podsjetio na ovu praksu i opisao ju je kao Božiju blagodati i milost prema njima: *I sjetite se da ste Njegovom voljom postali nasljednici Ada i da vas je On na Zemlji nastanio; u ravninama njezinim palate gradite, a u brdima kuće klešete. I neka su vam uvijek na umu Allahove blagodati, i ne činite zlo po Zemlji nered praveći!*" (7:74). Nakon sveopćeg popota za vrijeme Nuha, a.s., prvi narod koji se prema Kur'anu pojavljuje je Ād, a potom nakon Āda i Semud. Ovdje ćemo se na trenutak zaustaviti kod Božijih riječi: *...i da vas je On na Zemlji nastanio. Svevišnji je precizno odabrao glagol bevvēe koji znači: svratiti se, zaustaviti se, zadržati se, ostati, naseliti se, nastaniti se u* (Muftić, 2017:158). Dakle, riječ je o sigurnom i perspektivnom mjestu u kojem su oni svoji na svojoj. Ovaj glagol u Kur'anu konotira i podrazumijeva čvrstinu, stabilnost, dobre temelje, lijepo mjesto, mjesto u Džennetu (22:26; 10:93; 29:58).

U ravninama su pravili palate i dvorove kako bi prilikom obavljanja zajedničkih poslova bili u centru zbivanja, dok su kuće gradili u brdima jer je to prilika da ostvare privatnost u porodičnom životu i da svijet posmatraju s distance. Današnji čovjek također nastoji svoje vrijeme s porodičnom provoditi daleko od gradske vreve i galame, negdje u netaknutoj i čistoj prirodi. Ovdje zapažamo da je čovjek u svim historijskim epohama imao slične želje, navike i stremljenja. Da bi im ugođaj bio ljepši i potpuniji, imali su mnogo vode, vrtove i zrele plodove, što im je ulijevalo osjećaj sigurnosti i spokoja: *Zar mislite da ćete ovdje biti ostavljeni sigurni, u vrtovima i među izvorima, u usjevima i među palmama sa plodovima zrelim?* (26:146–148). Prema kur'anskom pogledu na svijet i život, sve ovo nije problem ukoliko kod ljudi postoji svijest o ulozi čovjeka

na ovom svijetu i njegovoj prolaznosti, zapravo, svijest o Bogu, Stvoritelju. Stoga ih poslanik Salih, a.s., u nastavku upozorava i podsjeća: *Zato se bojte Allaha i poslušni meni budite i ne slušajte naredbe onih koji u zlu pretjeruju, koji na Zemlji ne zavode red već nered uspostavljaju* (26:150–152). Naravno, ne samo da su činili nered na Zemlji i nasilje prema ljudima, već su se odvažili da svoju snagu pokazuju nad nevinnim životinjama, o čemu će biti riječi u nastavku, i na taj način iznevjerili i zloupotrijebili materijalne blagodati koje im je Svevišnji omogućio.

Kad je riječ o razvijenosti arhitekture, kulture i uopće civilizacije naroda Semud, profesor Almir Fatić u komentaru sure El-Fedžr zaključuje da je to bilo mjesto s tekućom vodom, odnosno mjesto koje se navodnjavalo, što je tada bio znak napretka. Vjerovatno je to bio prvi narod u historiji koji je svoje nastambe urezivao i isklesavao u veliko kamenje ili stijene (Fatić, 2023:238).

Suprotstavljanje širku – prva zadaća svakog poslanika

Ukoliko posmatramo dijalog koji Salih, a.s., vodi sa svojim narodom u surama El-E'raf (73–79) i Hūd (61–68), uočiti ćemo da je njegov prvi imperativ i polazna tačka poziv da se obožava isključivo Allah, dž.š., i da Mu se niko i ništa ne pridružuje. Dijalozi Nuha, Huda i Šuajba, a.s., u ovim surama također počinju na isti način: *"O narode moj" – govorio je on – "Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate!"* (7:73). Zapravo, prva zadaća svih Božijih poslanika bio je upravo poziv da se obožava samo Stvoritelj: *Mi smo svakom narodu poslanika poslali: "Allahu se klanjajte, a kumira se klonite!"* (16:36).

Salih, a.s., je iz naroda Semud

Svevišnji u Kur'anu kaže: *A Semudu – njegova brata Saliha* (Kur'an, 7:73). Tj. poslali smo narodu Semud njihovog brata Saliha. Identičnu formulaciju nalazimo i u kazivanjima o Hudu i Šuajbu, a.s. (7:65,85), dok se

u kontekstu Nuha i Luta, a.s., kaže da su poslani *narodu svome* (7:59,80). Naime, poslanik uvijek pripada narodu kojem je poslan. U tom slučaju, između njih postoji krvna veza, potom kulturološka, geografska, historijska, društvena, ekonomska i svaka druga. On zna kako diše njegov narod, kakvi su mu običaji, navike, sklonosti i stremljenja. On poznaje reljef u kojem narod živi, jer postoji razlika u temperamentu između ljudi koji žive u gradu i na selu, na planini, u nizini ili pored rijeke. Neophodno je uzeti u obzir i klimu u kojoj jedan narod živi s obzirom na to da nije isto govoriti o vjeri na ekvatoru, gdje je skoro uvijek toplo, u Sibiru gdje je gotovo uvijek hladno ili u Bosni i Hercegovini, gdje postoje četiri godišnja doba. Da bismo sve ovo poznavali, neophodno je imati široko obrazovanje, ne samo u islamskim naukama, već je nužno temeljito poznavanje jezika, historije, književnosti, pedagogije, psihologije, političkog i ekonomskog sistema jedne zemlje.

Sve ovo su aluzije i išareti koje uočavamo u ajetu: *A Semudu – njegova brata Saliha*. Naime, neke se dionice u Kur'anu trebaju čitati između redova, nešto je rečeno indirektno, pa to treba zapaziti, shvatiti i razumjeti. Ukoliko se ovo ne razumije, onda ćemo umjesto reda dobiti nered, a umjesto jedinstva među muslimanima doći će do raskola i daljnje fragmentacije. Bit ćemo do kraja iskreni i otvoreni pa kazati da ovdje aludiramo na pojavu tzv. tumačenja izvornog ili ispravnog islama koji su, uglavnom stranci, donijeli u Bosnu i Hercegovinu prilikom Agresije na našu državu (1992–1995). Ovi ljudi nisu dovoljno, ili nikako, poznavali kontekst Bosne i Hercegovine, historiju, jezik, književnost, društveno-političko uređenje, niti njen multikulturalni, multinacionalni i multireligijski karakter. Osim toga, nisu bili upoznati ni s institucijom Islamske zajednice, njenim ustavom, propisima i pravilima niti njenim ustanovama. Stoga je logično, i u skladu s Kur'anom, to što Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini zahtijeva od svojih budućih uposlenika, posebno

onih koji će profesionalno biti zaposleni u okviru Islamske zajednice da se školuju i žive u kontekstu svoje domovine i svoga naroda.

Između podsticaja i zastrašivanja

Prema kur'anskoj metodologiji pozivanja na put islama, prednost se daje podsjećanju na blagodati, vedrinu, optimizam i pozitivan ton. Tek nakon toga dolazi upozorenje i prijetnja. Naime, nada, oprost, blagost i milost imaju primat u islamu nad ljutnjom, srdžbom i kaznom. U ovom tonu je i Bismilla, rečenica koju musliman izgovara prije svakog posla, ali i sura El-Fatiha kao najodabranija kur'anska sura. I Bismilla i El-Fatiha sadrže Allahova, dž.š., lijepa imena Milostivi i Samilosni. Kad je posrijedi Salih, a.s., obratimo pažnju na dio kazivanja u suri Eš-Šu'arā', u kojem Salih, a.s., kaže: *Zar mislite da ćete ovdje biti ostavljeni sigurni, u vrtovima i među izvorima, u usjevima i među palmama s plodovima zrelim? Vi u brdima vrlo spretno kuće klešete zato se bojte Allaha i poslušni meni budite i ne slušajte naredbe onih koji u zlu pretjeruju, koji na Zemlji ne zavode red već nered uspostavljaju* (26:146–152). Uočavamo da ih poslanik Salih, a.s., na početku podsjeća da su prije svega sigurni, da imaju mnogo izvora vode, što rezultira raznovrsnim usjevima voća i povrća, a posebno naglašava palme i njene plodove. Potom se spominju njihove građevine koje su gradili u brdima. Dakle, imali su potpuni komfor: duševni smiraj, obilje hrane i komotne kuće. Nakon toga poslanik mijenja ton i prebacuje fokus na strah od Allaha, dž.š., i zabranu slijeđenja onih koji nered čine.

Kamila – nepobitni dokaz istinitosti Salih, a.s.

Narod Semud je živio u Arabijskoj pustinji i, između ostalog, bavio se poljoprivredom i stočarstvom, što je uobičajeno za život na selu. Živjeli su u plodnim područjima, s mnogo vode,

zelenila, pašnjaka, voća i povrća, što možemo zaključiti iz sljedećih ajeta: *Zar mislite da ćete ovdje biti ostavljeni sigurni, u vrtovima i među izvorima, u usjevima i među palmama sa plodovima zrelim?* (26:146–148). Stoga je čudo Salih, a.s., kojim je trebao dokazati poslanstvo svome narodu bila kamila, plemenita i korisna životinja čije vrijednosti je narod Semud itekako bio svjestan. Kur'an kaže: *A Semudu – njegova brata Saliba. "O narode moj" – govorio je on – "Allah se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate! Evo vam znak od Gospodara vašeg: ova Allahova kamila za vas je znak. Pustite je neka pase po Allahovoj zemlji i ne zlostavljajte je pa da vas patnja nesnosna stigne!"* (Kur'an, 7:73). Opisujući brojne blagodati i prednosti kamile, Fatić kaže: "Riječ je o životinji koja je prilagođena za život u pustinji; može se jahati i nositi teret; danima može preživjeti s malo vode i prehraniti se grmljem kojim druge životinje to ne mogu; skladišti hranu u grbi i daje mlijeko; njezino meso se može jesti, a koža koristiti za odjeću. Ona je odana čovjeku i umorna radi za svog vlasnika" (Fatić, 2023:222). Dakle, kamila je životinja koja je trebala potvrditi poslanstvo Salih, a.s., ali i čudo o kojem bi svaki čovjek trebao razmišljati i na osnovu toga zaključiti kako je veličanstven i savršen Onaj Koji je stvorio ovu životinju. Svevišniji je ukazao izuzetnu počast kamili jer ju je pripisao Sebi: *Ova Allahova kamila za vas je znak. Koliko je kamila cijenjena kod Arabljana najbolje dokazuje činjenica da Kur'an kaže kako će čak i nju ljudi zaboraviti na Sudnjem danu budući da će to biti strašan događaj: I kada steone kamile bez pastira ostanu* (81:4). Jednog dana narod Semud se okupio na uobičajenom mjestu, pa im je došao Salih, a.s., da ih pozove Allahu, dž.š. Oni su tada zatražili od njega da učini da im iz stijene izađe deva takvih i takvih osobina, da između ostalog bude krupna i steona u desetom mjesecu. Poslanik Salih, a.s., ih je upitao: "Šta mislite, ako učinim ono što ste tražili, potpuno onako kako

ste rekli, hoćete li povjerovati u ono što vam objavljujem i potvrditi moje poslanstvo?" Rekli su da hoće te je on uzeo zakletvu i obećanje za to. Zatim je otišao do mjesta za klanjanje i klanjao koliko je bilo određeno, a potom zamolio Gospodara da udovolji njegovoj molbi. Tada je Allah, dž.š., naredio stijeni da se rascijepi i da iz nje izađe velika, u desetom mjesecu steona deva, sa svim osobinama i karakteristikama koje su oni tražili. Kada su je ugledali i svojim očima vidjeli veliko čudo, zastrašujući prizor i nepobitni dokaz, mnogi od njih su počeli vjerovati, ali je većina i dalje bila ustrajna u svome nevjerstvu, zabludi i prkosu (Ibn Kesir, 2017:110–111).

Asad navodi da postoje mnoge legende o ovoj kamili s obzirom na to da je riječ o *Allahovoj kamili*, ali te legende nemaju svoje uporište u Kur'anu i vjerodostojnim hadisima. Ova sintagma, *Allahova kamila*, označava samo činjenicu da dotična životinja nije pripadala nikome i da ju je zato trebalo štiti cijelo pleme. Isto tako, sintagma *Božija zemlja* u istom ajetu ilustrira činjenicu da sve pripada Bogu. Salih, a.s., stavlja naglasak na dobar postupak s ovom životinjom bez vlasnika zbog okrutne drskosti koju je pleme ispoljavalo i razmetalo se svojom osornošću prema svima koji su smatrani slabim. Zapravo, njihov postupak prema nezštićenom životinji trebao je biti dokaz promjene njihove čudi ili kušnja za njih (Asad, 2004:207). Asad hoće kazati da ovdje nije fokus na tome što je životinja došla na čudotvoran način, već je težište na moralnoj reformi naroda Semud.

Svevišniji u suri Eš-Šems govori o Semudu i kamili na sljedeći način: *Allahov poslanik im je doviknuo: "Brižite se o Allahovoj kamili i vremenu kada treba da pije!"* (Kur'an, 91:13). Dakle, čuvajte se i pazite da je ne uznemirite (Al-Ahfaš, 1990:2/539). Ez-Zamahšeri kaže da je ovdje upotrijebljen akuzativ jer se na taj način neko opominje i upozorava, kao kad se glasno kaže: "Lav, lav!", tj. čuvaj se lava, ili: "Dijete, dijete!", tj. pazi, dijete

je na putu. Ne smijete je nikako zaklati niti joj onemogućiti da pije (Az-Zamahšari, 4:599). U drugim surama se detaljnije govori o ovoj kamili, pa se kaže da je ona znak i znamenje za pleme Semud i prijeti im se nesnošnom i bliskom patnjom ako je budu zlostavljali, a spominje se i da su bili određeni dani kada oni piju, a kada kamila pije vodu (El-A'raf, 73; Hud, 64; El-Isrā', 59, Eš-Šu'ara', 155–156 itd.). Ono što je na drugim mjestima u Kur'anu spomenuto detaljno, opširno i podrobno ovdje je rečeno kratko: *Brinite se o Allahovoj kamili i vremenu kad treba da pije!* Brzina i rima ove sure je zahtijevala takvo nešto.

Ubistvo kamile – vrhunac inata i prkosa

Nakon kazivanja o Sulejmanu, a.s., i Belkisi u suri En-Neml, koje završava Belkisinom odlukom da se zajedno sa Sulejmanom pokori Svevišnjem, direktno se prelazi na kazivanje o narodu Semudu i Salihu, a.s., jer je Salihova, a.s., poruka narodu Semud identična poruci Sulejmana, a.s., Belkisi. S obzirom na činjenicu da je istina u svim objavama bila identična, kazivanja se u Kur'anu nižu poput zrna bisera. Ovdje se kaže da je Salih, a.s., poslan svome narodu, pozvao ih je da obožavaju isključivo Allaha, dž.š., ali oni se podijeliše na one koji povjrovaše i one koji ga optužiše da im donosi nesreću. Oponenti izazivaju poslanika da požuri s kaznom i donose odluku da ubiju Salihu, a.s., i članove njegove porodice. Pokazalo se da su oni umjesto njega ubili devu koju je Allah, dž.š., stvorio kao Salihovu, a.s., mudžizu (El-Gazali, 2003:410). Rezultat je bio da su uništeni oni koji su planirali ovo ubistvo, njihov narod i kuće u kojima su živjeli. Naravno, Salih, a.s., i vjernici su spašeni (Kur'an, 27:45–53).

Ponavljamo da Asad smatra da nema indikacija u Kur'anu da je kamila ženka bila čudotvornog porijekla, već je njena namjena bila da bude iskušenje za narod Semud i na taj način "znak koji svjetlost daje"

(*mubsira*) (Asad, 2004:419). Ibn Kesir navodi da je poglavar naroda Kadar b. Salif b. Džundū' na sebe preuzeo obavezu da zakolje kamilu. Bio je to čovjek crvenkastobijele boje, plavih očiju i riđe kose. Za njega se pričalo da je dijete bludnice. Kamilu je zaklao uz odobravanje svih, pa se grijeh pripisuje svima njima. Prenosi se da je Poslanik, a.s., jedne prilike rekao hazreti Aliji: "Najnesretniji ljudi su dva čovjeka: jedan od njih je opaki čovjek iz Semuda koji je zaklao kamilu, a drugi je, Alija, onaj koji će te udariti po tjemenu pa će ti se krvlju natopiti brada" (Ibn Kesir, 2017:112–113). Činjenica da Poslanik, a.s., zajedno spominje ova dva čovjeka, naravno, u negativnom kontekstu, dovoljno govori o tome koliko je gnusno i bolno djelo učinio čovjek koji je zaklao Salihovu, a.s., kamilu.

Sura Eš-Šems ilustrira tešku i bolnu scenu ubistva kamile: *Kad se jedan nesretnik između njih podigao* (91:12). Ibn Menzur spominje da glagol *inbe'ase* znači: *nadolazak bujice, žurba, jurnjavu, ali i buđenje iz sna* (Ibn Manzūr, 2003, 1:459). Dakle, ovaj čovjek je žurio i jurio poput nadolazeće bujice. Sljedeći ajet koncizno, u jednoj rečenici, prepričava potku ovog kazivanja: *Ali mu oni nisu povjrovali, već su je zaklali – i Gospodar njihov ih je zbog grijeha njihovih uništio i do posljednjeg istrijebio* (91:14). Dakle, poriču svoga poslanika, ubijaju kamilu i bivaju potpuno uništeni. Kad je riječ o klanju krave u suri El-Bekare, Kur'an koristi glagol *zebeha*, a za klanje kamile *'akare*. Nije nikakvo čudo što je Kur'an tako precizan kad se ima u vidu da pojedine izvedenice iz glagola *'akare* označavaju ranu na leđima od sedla i premaranje kamile, tako da im zbog toga pucaju nožne tetive (Muftić, 2017:1140). Muhammed Asad kaže da glagol *'akare* prije svega znači da je on osakatio životinju prije klanja kako ne bi mogla pobjeći. Ovaj okrutni običaj bio je prisutan u predislamskoj Arabiji tako da je pojam *'akr* (sakaćenje) postepeno postao sinonim za klanje na okrutan način (Asad, 2004:208).

Upozorenje i kazna

Nakon što narod Semud nije poslušao Allaha, dž.š., i Njegovog poslanika Salihu, a.s., te učinio ono što mu je bilo strogo zabranjeno, tj. zaklao kamilu, pokazao je dodatnu dozu oholosti i arogancije tako što je sarkastično požurivao kaznu kojom im je prijetio Salih, a.s.: "O Salih, učini da nas snađe to čime prijetiš, ako si poslanik" (Kur'an, 7:77). Stoga su sada zaslužili kaznu najmanje iz dva razloga: prekršili su Allahovu, dž.š., naredbu da ostave kamilu na miru i izazivali Svevišnjeg Allaha da ih kazni. Ipak, Salih, a.s., im saopćava da imaju još tri dana do kazne: *Pa on reče: "Živjet ćete u zemlji svojoj još samo tri dana, to je istinita prijetnja"* (11:65). Smatramo da je poslanik na ovaj način pokušao izvršiti dodatni psihološki pritisak na grešni narod te im povećati kaznu i bol tako što će provesti ova tri dana u neizvjesnosti i napetosti, što su svakako i zaslužili. U tom smislu, Ibn Kesir navodi da je prvi dan čekanja bio četvrtak i da su osvanuli požutjelih lica. Kada je pao mrak, govorili su: "Prošao je jedan dan određenog roka." U petak su osvanuli pocrvenjelih lica, a kada su omrkli, kazali su: "Prošla su dva dana određenog roka." Trećeg dana, u subotu, osvanuli su crnih lica, a kada su omrkli, rekli su: "Eto, prošao je određeni rok." Kad je osvanula nedjelja, spremili su se i čekali kaznu. Strašan glas im je došao s neba, a zemlja se zatresla ispod njih, pa su kažnjeni i istina se obistinila (Ibn Kesir, 2017:113–114).

Gospodar ih je zbog njihovog grijeha uništio i uznemirio (*demdeme*), što još znači: *režanje, zujanje i grmljavina* (Muftić, 2017:524). Kad je riječ o tonalitetu i muzikalnosti ovog glagola, on sâm po sebi upućuje na nešto strašno, glasno, na tutnjanje i krčanje. Ako i ne poznamo njegovo značenje, ovaj njegov grubi zvuk ostavlja željeni trag u uhu i srcu. Ova kazna se spominje i u drugim ajetima i to kao strašan potres (Kur'an, 7:78), strašan glas (11:67) i munja (41:13). To je bio strašan potres i strašan glas u isto vrijeme, što je zamelo

trag i njima i njihovim nastambama. Ako bi neko i preživio potres, nije se mogao spasiti od strašnog glasa! Ajet završava glagolom *savvāhā*, što, između ostalog, znači: *ispraviti, zaračnati, uglacati*; dakle, poravnati su sa zemljom kao da nikad nisu ni postojali (11:68).

S obzirom na to da je Kur'an prije svega objavljen uhu, sluhu, i da je to u početku bila usmena riječ koja se izgovara i sluša, zvučni efekat sure El-Kamer, koja izvještava o kazni narodu Semud, posebno je silovit, energičan i brutalan. Posrijedi su rečenice koje obiluju krupnim arapskim harfovima koji zuje i bruje u ušima i paraju dušu. Poseban zvučni efekat ostvaruje harf *ra*, harf kojim završava svaki ajet ove sure. Kada se staje na harfu *ra*, ima se osjećaj da se staje brzo i naglo, baš kao što su kazne opakim narodima bile iznenada i neočekivano.

إِنَّا مُرْسَلُوهُنَّ لِنُؤَيِّنَهُنَّ لِهِنَّ فَارْتَقِبْهُنَّ وَأَصْطَبِرْ
وَنَبِّئَهُنَّ أَنَّ الْمَاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ كُلٌّ شَرِبَ مِمَّا
فَنَادُوا صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطَى فَعَقَرَ
فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ
إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ
الْمُخْتَصِرِ

Mi ćemo poslati kamilu da bismo ih iskušali, pa pričekaj ih i budi strpljiv.

I upozori ih da će se voda između njih i nje dijeliti, svakom obroku pristupit će onaj čiji je red!

Ali oni pozvaše jednog od svojih, pa se on spremi i prekla je.

I kakve su bile kazna Moja i opomene Moje.

Mi poslasmo na njih jedan jedini krik, i oni postadoše poput zdrobljenog suhog lišća koje sakuplja onaj koji ima tor (54:27–31).

Nakon što nisu ispoštovali pravo kamile na vodu i nakon što su je preklali, kazna je došla u vidu strašnog krika i oni su postali poput zdrobljenog suhog lišća koje sakuplja onaj koji ima tor. Dakle, postali su kao lišće koje se stere ispod stoke. Vidi-mo kako je kazna u skladu s onim zbog čega su kažnjeni.

Salih, a.s., i oni koji su vjerovali s njim su spašeni. Prije nego što je

Salih, a.s., napustio grad, okrenuo se prema njegovim stanovnicima i rekao im: “O narode moj, ja vas opominjah, upozoravah i ukazivah vam da ste u smetenosti i zabludi svojoj, da ste u inatu i oholosti velikoj, i da nećete biti ovdje ostavljeni bezbjedni: u vrtovima i među izvorima, u usjevima i među palmama s plodovima zrelim. Tražio sam od vas da Allaha svjesni budete i da mene poslušate, a odvrćao vas da ne slušate one koji pretjeruju, koji po zemlji red remete i ništa ne popravljaju da bude bolje. O narode moj, ja sam vam saopćio poruku Gospodara moga i želio sam vam dobro, ali vi ne volite one koji dobro žele.” Nakon propasti naroda Semud, Salih i vjernici su se nastanili u Palestini, u oblasti Ramale, u kojoj bijaše dovoljno vode i ispaše za njihova stada. Postoje i predaje koje kažu da je Salih, a.s., otputovao u Meku s nekim od svojih sljedbenika, gdje su umrli i pokopani u blizini Kabe (Hadžić, 2020:58).

Više kazivanja o istoj temi

Iako je osnovni cilj kur'anskih kazivanja vjerski, to ne znači da kazivanja u Kur'anu nemaju književne posebnosti koje odlikuju jedno kazivanje ili priču. Kur'an se koristi književnim ljepotama i jezikom kako bi utjecao na srce i dušu. Elementi kur'anskih kazivanja su: događaji, likovi, dijalози, monolozi i Božije određenje. Njegova kazivanja uvijek ističu po jedan element, dok su ostali ili skriveni ili zanemareni, jer je riječ o kratkim, a ne dugim kazivanjima. Kao da raspored elemenata u kur'anskim kazivanjima prati onaj vjerski cilj na koji se želi ukazati. Ukoliko su cilj kazivanja opomena i zastrašivanje, u prvi plan dolaze događaji, a kada je cilj učvršćivanje vjernikā, onda se ističu likovi. Kad se želi braniti islam i odgovoriti oponentima, dijalog ima ključnu ulogu. Ovu tvrdnju ćemo pokazati na primjeru Saliha, a.s. Kazivanja o Salihi, a.s., u surama Eš-Šems (11–15) i El-Kamer (23–32) ubrajaju se u prve ajete objavljene o Salihi, a.s.,

i Semudu. U ovim surama se ističu događaji kao osnovni element kazivanja, dok su ostali elementi skriveni, jer je cilj kazivanja zastrašivanje poricateljā. To je najuvjerljiviji način da zajednice i narodi promijene svoje ponašanje i napuste tvrdoglavost i poricanje. Naime, to odgovara stanju Muhammeda, a.s., u početku pozivanja u islam.

Potom se ovo kazivanje spominje u surama El-A'raf (73–79) i Eš-Šu'ara' (141–159), a koje su objavljene poslije sura Eš-Šems i El-Kamer (Karić, 1997:40–41). Ovdje zapažamo razvoj u umjetničkom oblikovanju te se pojavljuju likovi Salih, a.s., i njegov narod Semud, kao i dijalog između poslanika i naroda, ali i između njih samih. Novi element jeste dijalog čija je tema upravo ono što je zanimalo Arape u vrijeme objavljivanja Kur'ana. Također, opisano stanje odgovara stanju na Arabijskom poluotoku u doba Muhammeda, a.s.: raskol, raspad te odvrćanje ljudi od Pravog puta. Nakon toga objavljena je sura En-Neml (Karić, 1997:41), i ona od 45. do 53. ajeta govori o Salihi, a.s., na način da se pojavljuje novi element, a riječ je o intuiciji, osjećanjima i Božijem određenju, budući da je situacija kulminirala i pritisak na poslanika postao nesnošljiv. Tada je interveniralo Božije određenje te je poslanik Salih, a.s., spašen, a njegov narod Semud kažnjen i uništen. Dakle, očigledna je veza između književnog izraza i okolnosti ili između pozivanja u islam i kur'anskih kazivanja, pa raspored elemenata u svim kazivanjima slijedi te okolnosti (Ḥalafullāh, 1999:283–287).

Zaključak

Salih, a.s., je, kao i svi Božiji poslanici, započeo svoju misiju pozivom u čisti tevhid, monoteizam, jer vjerovanje u Jednog i Jedinog oslobađa čovjeka okova i robovanja bilo kome i bilo čemu drugom. Poslanik Salih, a.s., povjerljivi čovjek iz naroda, dovoljno poznaje svoj narod i prilikom vođenja dijaloga on mudro

koristi metodu podsticanja (*tergib*) i zastrašivanja (*terhib*). Naime, podsjeća narod na konkretne i opipljive blagodati koje su uživali, ali ih ujedno straši kaznom koja će ih pogoditi još na ovom svijetu, ali i onom težom, na budućem svijetu. Semud je zanemario obožavanje Allaha, dž.š., nakon što je malo nedostajalo da bude na Pravom putu. Moćni su se uzdizali nad slabima i željeli su protjerati poslanika i vjernike iz zemlje koju su, lažno, smatrali samo svojom. Pretjerivali su, činili nered na Zemlji, nisu izvršavali Allahove, dž.š., naredbe te su odbijali da slijede poslanika, čovjeka, jednog

od njih, makar on bio u pravu. Negirali su mnogobrojne Allahove, dž.š., blagodati prema njima, među kojima su različiti načini gradnje, u brdima su kuće klesali, u ravninama palate gradili, a imali su i vrtove, izvore vode i razne usjeve.

Svi Božiji poslanici su donosili mudžize, čuda od Allaha, dž.š., kako bi dokazali da je istina ono što govore. Mudžize su bile iz one sfere koja je bliska i poznata dotičnom narodu. Semud je narod koji je živio u području bogatom vodom, izvorima, pašnjacima i usjevima. To su idealni uvjeti za bavljenje poljoprivredom i

stočarstvom. Zato je njihova mudžiza bila kamila, izuzetno vrijedna, plemenita i korisna životinja. Kamila, kao veoma sofisticirano, prefinjeno i moćno stvorenje dokaz je postojanja Boga, dž.š., sama po sebi, a dodatni dokaz ovdje bila je činjenica da se ona pojavila iz stijene. Ipak, nepravedni i oholi narod Semud nije povjerovao u poslanstvo Saliha, a.s., ni nakon ove mudžize pa su, iz svoje obijesti, ubili nevinu kamilu i, na kraju, bili žestoko kažnjeni. Kazna je bila oštra, silovita i brutalna, kao što su oni bili oštri, siloviti i brutalni prema kamili.

Literatura

- 'Abd al-Baqī, Muhammad Fu'ād (2001). *Al-Mu'ğam al-mufabhras li alfāz al-Qur'an al-karim*. Cairo: Dār al-hadīth.
- Al-Aḥfaš, al-Avsat (1990). *Ma'ānī al-Qur'an*. Kairo: Maktaba al-Ḥangī.
- Al-Isfahānī, al-Rāgib (2010). *Al-Mufradāt fī garīb al-Qur'an*. VI izd. Beirut: Dār al-ma'rifa.
- Al-Rāzī, al-Fahr (1420. H.). *Al-Mafātīḥ al-ğayb*. Beirut: Dār ihyā' al-turāt al-'arabī.
- Asad, Muhammed (2004). *Poruka Kur'ana*. Preveo sa engleskog jezika Hilmo Čerimović. Sarajevo: El-Kalem.
- El-Gazali, Muhammed (2003). *Tematski tefsir kur'anskih sura*. Preveli sa arapskog jezika Džemaludin Latić i Zahid Mujkanović. Sarajevo: Obzorja.
- Fatić, Almir (2023). *Tefsir kur'anskih sura: En-Nebe' - El-Bejjine*. Sarajevo: Libris.
- Hadžić, Mehmedalija (2020). *Sa Božijim poslanicima i vjesnicima, mir s njima*. Sarajevo: Dobra knjiga.
- Hafiz Ibn Kesir (2015). *Kazivanje o vjerovjesnicima*. S arapskog jezika preveo Ahmed Adilović. Bužim: Ilum.
- Ḥalafullah, Muḥammad Aḥmad (1999). *Al-Fann al-qaṣašyy fī al-Qur'an al-karim*. 4. izd. Beirut: Al-Intišār al-'arabī.
- Ibn Kaṭīr (2002). *Tafsir al-Qur'an al-'azim*. Kairo: Dār al-manār.
- Ibn Manzūr (2003). *Lisān al-'arab*. Kairo: Dār al-hadīth.
- Korkut, Besim (1987). *Kur'an s prevodom*. 5. izd. Sarajevo: Starješinstvo Islamske zajednice Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije.
- Muṭtić, Teufik (2017). *Arapsko-bosanski rječnik*. 4. izd. Sarajevo: El-Kalem.

الموجز

نبي الله صالح عليه السلام وقومه ثمود

إلمير ماشيتش

ورد ذكر نبي الله صالح عليه السلام وقومه ثمود في عدة سور قرآنية. يشير الكاتب إلى النعم الكثيرة التي أنعم الله بها على هذا القوم، لكنهم بتكبرهم وعصيانهم رفضوا أن يؤمنوا بالنبي صالح عليه السلام، وجحدوا بأنعم الله عز وجل، حتى الناقة التي أخرجها الله لهم من الصخرة لتكون معجزة على صدق نبوة صالح عليه السلام، لم تفتح أعينهم وقلوبهم. لقد أنكروا نبوة صالح عليه السلام، وأهانوه، واستهزأوا به، وقتلوا الناقة، فأنزل الله بهم عقابا شديدا قاسيا، جزاء على عتوهم وقسوتهم.

الكلمات المفتاحية: القرآن الكريم، صالح عليه السلام، ثمود، الناقة، القصص، الشرك، العقاب، الحوار.

Abstract

ŞĀLIḤ, PEACE BE UPON HIM,
AND HIS PEOPLE THAMŪD

Elmir Mašić

The account of Šāliḥ, peace be upon him, and his people Thamūd is found in several Qur'anic surahs. The author points out the numerous blessings that this people enjoyed, but arrogance and insolence prevented them from believing in the Prophet Šāliḥ, peace be upon him, and from being grateful to God, Glorified and Exalted, for those blessings. Neither their eyes nor their hearts were opened by the camel which, by God's will, appeared out of nowhere as a sign of the truthfulness of the prophethood of Šāliḥ, peace be upon him. They denied the prophethood of Šāliḥ, peace be upon him, humiliated and belittled him, and killed the helpless camel. Due to their harshness and lack of compassion, their punishment was cruel and severe.

Keywords: Qur'an, Šāliḥ, peace be upon him, Thamūd, camel, narrative, shirk, punishment, dialogue